

RANKO BUGARSKI: »JEZIK I LINGVISTIKA«,

»Nolit«, Beograd, 1972, biblioteka
»Sazvežđa«

„Lingvistika se u međuvremenu razvila i razgranala, postajući jednom od najdinamičnijih nauka našeg vremena...“ (str. 155)

Može se s pravom reći da je protekla 1972. godina u domenu lingvistike bila u znaku mladog beogradskog lingviste (angliste) dr Ranka Bugarskog. Najpre se u prvoj polovini godine pojavio izbor iz teksta Noama Comskog *Gramatika i um* (o čemu je u ovom časopisu pisano!) i potvrdio ga kao dobrog poznavaoča i tumača teorije Noama Comskog, obaveštenog selektora njegovih tekstova i izvrasnog prevođioca. U drugoj polovini godine pojavila se njegova druga knjiga *Jezik i lingvistika* koja je dobila veliki publicitet u javnosti, a sam autor je dobio Nolitovu nagradu.

Kad se razgovara o knjizi *Jezik i lingvistika* Ranka Bugarskog nužno se asocira na skoro deset godina ranije izdatu knjigu prof. dr Milke Ivić *Pravci u lingvistici*. Obe knjige, i za sada jedine u nas, obuhvataju približno istu problematiku, ali su u metodu pristupa tako različite da se mogu smatrati komplementarnim u našoj lingvističkoj literaturi. U knjizi prof. dr Milke Ivić dat je sintetičan pregled pojedinih lingvističkih škola i teorija od najstarijih vremena do naših. Slikovito rečeno, dat je poprečan presek lingvističkog materijala na određenim istorijskim stupnjevima razvoja. Ranko Bugarski piše, pre svega, »o ulozi lingvistike kao nauke koja proučavanjem strukture i evolucije jezika krči puteve ka razumevanju čoveka« (str. 12). On nije želeo da sačini pregled savremenih lingvističkih škola i teorija (str. 12), već je probleme vezane za jezik i lingvistiku sagledavao, da se opet slikovito izrazimo, u vertikalni, tj. želeo je da se kompleks jezičkog problema sagleda u kontekstu istorije nauke i istorije ideja. Želeo je više da govorи o stanju duha i evoluciji lingvistike kao zasebne naučne discipline, a uvek u odnosu prema drugim, srodnim naučnim disciplinama (filozofiji, psihologiji, sociologiji itd.).

Ovakva autorova orientacija jasna je kad se pročita poslednje poglavje *O predmetu i životnom dobu lingvistike*: »Najinteresantnije i najavangardnije raspre sada se vode oko pitanja urođenog i stičenog u jeziku, oko univerzalnog i pojedinačnog, oko dubinskog i površinskog u jezičkoj strukturi, oko sukoba empirističkog i racionalističkog pristupa u lingvistici, oko odnosa opisa i objašnjenja u jezičkom domenu, oko prirode primitivnih jedinica jezika, kao i oko implikacija koje saznanja o strukturama i funkcionalisanju jezika imaju za poznavanje čoveka« (str. 282).

Citav lingvistički i jezički problem autor posmatra komplementarno, vodeći računa o razvoju jezika kao univerzalne tvorevine i jezika kao specifičnog obeležja jedne zajednice (otuda i takav naziv knjige). Pri tome se uvek trudio da problem posmatra u svetu svih nauka srodnih lingvistici, jer je očvidno da iz domena lingvistike u poslednjem vreme izrasta jedna snažna interdisciplinarna teorija od koje se u budućnosti mnogo očekuje. Za ovakvo interdisciplinarno tretiranje problema jezika i lingvistike bio je potreban lingvista enciklopedijske usmernosti kakvim se pokazao dr Ranko Bugarski. Time je sam, na neki način, demantovao svoje mišljenje o tome da danas u lingvistici dominira uska specijalnost u načinu znanju, kad pojedinac nije u stanju da prati sve pravce u kojima se kreće određeni predmet. »Parafraza stare izreke, po kojoj ništa lingvističko nije strano jednom lingvisti, u naše vreme može da bude mera intelektualnog interesovanja nekih proučavača jezika, ali ne i program lice ili kolektivne akcije u granicama nauke o jeziku« (str. 274).

Knjiga je koncipirana tako da »kombinuje daleku istorijsku perspektivu sa no-

INDEX KNJIGA

Ovo su samo neki elementi u lancu pozitivnih ocena koje knjiga *Jezik i lingvistika* zaslužuje u današnjem trenutku naše lingvističke literature.

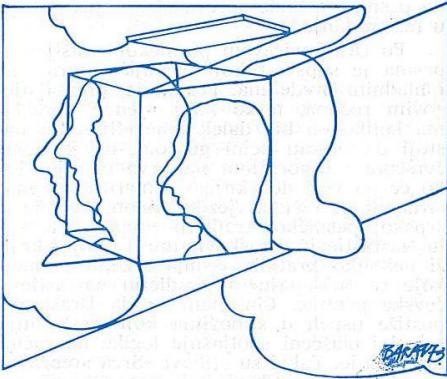
Svenka Savić

1) Milorad Radovanović, Noam Comski, *Gramatika i um*, Polja, septembar, 1972, br. 163, str. 24.

2) Prvo izdanje ove knjige je iz 1963, a drugo, donunjeno i znatno prošireno, izdanje je iz 1970.

ANTE STAMAC: »DEŠIFRIRANJE VAGE«

»Razlog«, Zagreb, 1972.

vim i najnovijim shvatanjima u teorijskoj lingvistici pokušavajući da reprezentuje »ono što je zajednička baština različitih vrsta i tradicija rada na jeziku« (str. 11). Profil ovog časopisa ne omogućuje detaljno raspršenje priče o sadržaju svakog poglavljaja posebno. Ali treba istaći da je u tretiranju svakog problema autor pokazao veliku sposobnost za kritički odbir svega relevantnog za problem, navodeći uvek šta su još uvek otvoreni problemi i kako on sam vidi mogućnost za njihovo rešenje (vidi, na primer, u IX poglaviju str. 242–243).

Treba reći da je knjiga uglavnom pisana za stručnjake — lingviste, ali i za sve one koji se jezikom bave ili žele da se bave. Za širo publiku je poglavje *Vrednovanje jezičkih sistema* jer, kako kaže Bugarski, svedo o relativnoj vrednosti jednog jezičkog sistema »donose i prenose obrazovani laici u neobaveznom časjanju i oni su po pravilu samo izraz ličnog ukusa, pothranjeng svakovrsnim popularnim predrasudama. Takvi sudovi često su sasvim bezazleni, ali u određenim društveno-političkim uslovima oni mogu da odigraju zapaženu ulogu u nimalo naivnim praktičnim akcijama. Preko sudova o govoru neke etničke zajednice ne retko se prenose šovinističke težnje, a u pogodnom trenutku oni čak mogu da posluže kao deo opravdanja prilikom zavojevačkih pohoda« (str. 188).

Istoričari će naći za sebe odabrane stranice u poglavljiju *Lingvistika i istorija*, psiholozi na raznim stranicama u čitavoj knjizi, a, pre svega, u poglavljima *Stvaralaštvo u jeziku i Jezička relativnost*. Poglavlje *Metajfore i modeli u lingvistici* podjednako je interesantno za mlađe lingviste kao i za druge mlađe naučne radnike koji rade u naučnim disciplinama srodnim lingvistici, jer se u našoj sredini sve do skora malo vodilo računa o jezičkim modelima. Ovo poglavje je po obimnosti drugo po redu u knjizi, što može biti znak da je i sam autor imao nameru da našem savremenom čitaocu više kaže o jednom problemu koji je danas u centru pažnje lingvista.

Govorilo se ovde više o tome kome knjiga može biti od koristi jer se u tome sadrži delimičan odgovor na pitanje otkud toliko popularnost knjige *Jezik i lingvistika* Ranka Bugarskog. Drugi argument za vrednost knjige je u tome što je autor vekovno opštelingvističko znanje obuhvatio u celinu i posmatrao je u svetu komplementarnih puteva razvoja ideja o jeziku kao univerzalnoj tvorevini i kao posebnosti jedne zajednice.

Knjiga potvrđuje autora kao finog eseista, lingvistu koji je učinio veliki napor da o kompleksnim i komplikovanim problemima jezika govori jednostavnim i lepim rečenicama.

»a lutanje je ono što pokazuje
I put je to što nepovratno putuje«
(Gorčac i ružmarin)

Ovakvom lutanju odaziva se bez mnoga ikavičkog premišljanja Ante Stamać, zatočnik čistog pesničkog govora i značajni građenog stilu i umutrašnjeg ritma pesme, pesnik koji se prosto *baca*, osluškujući duboko u jeziku romor postojanja, u pokazujuće lutanje putem koje sâm »nepovratno putuje«, *baca* se, mada svestan sluhnje, koja radi u njemu, da će se to lutanje i put jedino okončati propašću, svestkovanjem propasti. »U slavlju propasti se konča / lutanje i put. Udes lutanja zbiva se na jednom određenom mestu u jeziku, mestu koje, paradoksično, dokida jezik u sebi, ispunjava ga i, istovremeno, prazni. Jedino takvo mesto u jeziku jeste *čutanje*. Udes lutanja tada znači »kognitivni susret lutanja i šutnje« (*Canzone XIII*), sukob koji nešto prelama i na koji se treba odvazići. Taj sukob Stamać naziva *granicom, medom*. U sudaru lutanja i čutanja događa se »jasni poraz nade« (ista pesma). Grаницa prelama nadu i tako se čutanje javlja kao prva i, verovatno, poslednja kušnja otvorenosti/skupljanja rasutosti sveta.

Rečeno je: igra svaku rasutost skupljaju u oblik postojanja sveta. U lirici dalekosežnih i obuhvatnih, univerzalno-simboličkih značenja, kakva je Stamaćeva, ova postavka jest zahtev što ga pesnik stavlja pesništvu: skupljanje »rasute krunе sveta«, zgušnjava-